

हिमसंस्कृतवार्ता:

दैनिक ई-संस्कृतवार्तापत्रम्

हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः

पञ्चाङ्गम्

अद्य सिद्धार्थी वि.सं. २०८२,
कलियुगाब्दः ५१२७ शरद-ऋतुः
सूर्यः दक्षिणायनम् भाद्रपदशुक्लचतुर्दशी
भाद्रपद २१ प्रविष्टांशः मङ्गलमयः भवेत्

■ पृष्ठ-७ ■ वर्ष-४ ■ अङ्क-३११

1

सितम्बर ०६, २०२५

Website- www.himsanskritam.com

Email- himsanskrit@gmail.com

2 - मुख्यमंत्री सुखुः केन्द्रात् विशेषाश्रयसंकुलस्य आह्वानं कृतवान्, पीडितेभ्यः सर्वसम्भवं साहाय्यं प्रतिज्ञापितम्

नूतना जी.एस.टी. व्यवस्था नागरिकाणां उपभोगं वर्धयिष्यति, आर्थिकव्ययं न प्रभावयिष्यति- केन्द्रीय-वित्त-मन्त्री निर्मला सीतारमणः



हिमसंस्कृतवार्ता: - केन्द्रीय-वित्त-मन्त्री निर्मला सीतारमणः उक्तवती यत् नूतन-जी. एस.टी. व्यवस्था नागरिकाणां उपभोगं वर्धयिष्यति, आर्थिकव्ययं न प्रभावयिष्यति । श्रीमती सीतारमणः अवोचत् यत्, सर्वेषामपि वस्तुनां करः अधुना शून्यं, पञ्च उत अष्टादश प्रतिशत कोष्ठकेषु वर्तते। सा अवोचत् यत्, एतत् प्रथमः क्षतिपूर्ति अवसरो विद्यते यतोहि, जी. एस्. टी. इति विषये विस्तृतः प्रस्तावः केन्द्रेण स्वीकृतः अस्ति। मन्त्री अवदत् यत्, पेट्रोलियम-मादक पदार्थाः जी. एस्. टी. तः बहिः भविष्यन्ति । श्रीमती सीतारमणः अवदत् यत्, आत्मनिर्भरभारतस्य उद्देश्यं न केवलं देशे सर्वं उत्पादनम्, अपितु अनिश्चित-वैश्विक व्यापार-नीतिनाम् सम्मुखे आत्मसम्मानम् अपि वर्तते।

केन्द्रीयप्रशासनेन सद्यः घोषितेषु अनेकेषु विषयेषु वस्तु-सेवा करस्य न्यूनीकरणेन समाजस्य वर्गेषु सुलभता प्रकल्पिता

हिमसंस्कृतवार्ता: - केन्द्रीयप्रशासनेन सद्यः घोषितेषु अनेकेषु विषयेषु वस्तु-सेवा करस्य न्यूनीकरणेन समाजस्य विभिन्नेषु वर्गेषु सुलभता प्रकल्पिता। स्वातन्त्र्यदिने रक्तदुर्गात् प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना सामान्यजनानां कृते जी. एस्. टी. इत्यस्मिन् परिष्काराः घोषिताः। संशोधनोऽयम् मासस्यास्य द्वाविंशतिः दिनाङ्कात् प्रवर्तिष्यते। प्रधानमन्त्रिणः अधिक-दक्ष-नागरिक-अनुकूल-अर्थव्यवस्थायाः निर्माणस्य लक्ष्यं परिपूर्णम् अभवत्, यतः अस्मिन् मासे तृतीयदिनाङ्के जी. एस्. टी.-परिषदा कर-युक्तिकरणम् अनुमोदितम्। एतैः परिष्कारैः अनेकेषु क्षेत्रेषु करस्य मूल्यं न्यूनीकृतम्, येन नागरिकाणां जीवनं सुलभं जातम्।

4 संस्कृतपद्यानां श्रवणेन मस्तिष्कस्य बहवो भागाः सहसैव सक्रिया जायन्ते- "संस्कृतसचिवः दीपकगैरोलावर्यः"

महिला नेतृत्वस्य विकासं प्रोत्साहनाय सर्वाधिकः उत्तमः उपायः अस्ति बालिकानां कृते सर्वोत्तमं शिक्षणप्रदानमस्ति - राष्ट्रपतिः द्रौपदी मुर्मूः



हिमसंस्कृतवार्ता: - राष्ट्रपतिः द्रौपदी मुर्मूः वर्या प्रोक्तवती यत् महिला नेतृत्वस्य विकासं प्रोत्साहनाय सर्वाधिकः उत्तमः उपायः अस्ति बालिकानां कृते सर्वोत्तमं शिक्षणप्रदानम् । शिक्षकदिवसस्यावसरे नवदेहली-नगरे पञ्चविंशत्यधिक-द्विसहस्रतम-वर्षस्य राष्ट्रिय-शिक्षक-पुरस्कारान् वितरणानन्तरं तत्र उपस्थित-

7 विक्रमाब्दे द्व्यशीत्युत्तरद्विसहस्रतमे (२०८२) भाद्रपदमासस्य पूर्णिमायां चन्द्रग्रहणविषयकं ज्योतिषीयं विवेचनम्

जनसमूहं सम्बोधयन्ती राष्ट्रपतिः उक्तवती यत् बालिकानां शिक्षा सर्वोच्चप्राथमिकतायां भवेत् । कन्यानां शिक्षायाम् निवेशः परिवाराणां, समाजस्य, राष्ट्रस्य च विकासाय अमूल्यं योगदानम् अस्ति इति सा अवोचत्। अद्यत्वेषु वर्षेषु उच्चशिक्षायां बालिकानां समग्र नामाङ्कन अनुपातः महत्त्वपूर्णरूपेण वर्धितः इति राष्ट्रपतिः प्रसन्नतां प्रकटितवती। राष्ट्रपतिः अवदत् यत् शिक्षा जनं शक्तं करोति, दुर्बलतम-पृष्ठभूम्याः बालकान् उल्लेखनीयं प्रगतिं प्राप्तुं समर्थयति। राष्ट्रपतिः मुर्मूः प्रोक्तवती यत् विंशत्यधिक-द्विसहस्रेत्यस्य राष्ट्रियशिक्षानीतिः विद्यालयीयस्तरे शिक्षां सुलभतरे निर्विघ्नं च निर्मातुं विशेषम् महत्त्वं ददति ।

सितम्बरमासस्य नवदिनांकतः षोडशदिनाङ्कपर्यन्तं भारतस्य राजकीययात्रां करिष्यति मॉरिशस-देशस्य प्रधानमन्त्री नवीनचन्द्र-रामगुलाम-वर्यः



हिमसंस्कृतवार्ता: - मॉरिशस-देशस्य प्रधानमन्त्री नवीनचन्द्र-रामगुलाम-वर्यः अस्य मासस्य नवतः षोडशदिनाङ्कपर्यन्तं

भारतस्य राजकीययात्रां करिष्यति। विदेशमन्त्रालयस्य प्रवक्ता रणधीर जायसवालः अवदत् यत्, श्रीरामगुलाम-वर्यस्य भारते एतत् प्रथमं वैदेशीय-द्विपक्षिकं भ्रमणम् भविष्यति । अस्यां यात्रायां दिल्ली-नगरम् अतिरिच्य मॉरिशस देशस्य प्रधानमन्त्री मुम्बई-नगरं, वाराणसी-नगरं अयोध्यां, तिरुपतिञ्च गमिष्यति ।

केरलसमुदायेन "तिरु ओणम महोत्सवः" सोल्लासेन सोत्साहेन आचरितम्



हिमसंस्कृतवार्ता: - केरलसमुदायेन "तिरु ओणम महोत्सवः" सोल्लासेन सोत्साहेन आचरितम्। ध्यातव्यं वर्तते यत् ओणम धर्मिष्ठ-महावलिमहाराजस्य पुनरागमनस्मरणरूपेण आचर्यते, यः

न्यायप्रियः दयालुः अतीव प्रियः च आसीत्। अयं उत्सवः केरलस्य महत्त्वपूर्णेषु उत्सवेषु भवति। गतदिनेभ्यः राज्यं समग्र उत्सवभावेन रम्यं जातम्। ओणम धर्मिष्ठस्य महावलिमहाराजस्य पुनरागमनस्मरणरूपेण आचर्यते, यः न्यायप्रियः दयालुः अतीव प्रियः च आसीत्। समग्रे केरलराज्ये शासकीयसंस्थाः, सांस्कृतिकसङ्घटनानि, स्थानीयसमुदायाः च नानाविधान् सांस्कृतिककार्यक्रमान् आयोजयन्ति। सबरीमाला-गुरुवायूर-त्रिङ्क्करादि प्रमुखमन्दिरेषु च विशेषपूजाः सम्पद्यन्ते।

सुभाषितम्

अज्ञानतिमिरान्धस्य, ज्ञानाञ्जनशलाकया। चक्षुरुन्मीलितं येन, तस्मै श्रीगुरवे नमः॥

भावार्थः- जिसने अज्ञानता के अंधकार से अंधों के नेत्रों में ज्ञान का अंजन डालकर उन्हें ज्ञान के प्रकाश से भर दिया, ऐसे गुरु को मेरा प्रणाम है।



प्रतिदिनं नवीनतमं हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकवार्तापत्रे प्राप्यस्य 7876636263 Whatsapp संख्या मध्ये नमो नमः लिखन्तु

To get the latest himsanskritvartah Daily Sanskrit Newspaper every day, write Hello on 7876636263 Whatsapp

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम् जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र. पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

जलप्लावित-पञ्जाब-प्रदेशस्य क्षतिविषये विस्तृतं प्रतिवेदनं प्रधानमन्त्रिणं समर्पयिष्यामि- केन्द्रिय कृषिमन्त्री



हिमसंस्कृतवार्ता: - केन्द्रिय कृषिमन्त्री शिवराजसिंह चौहानः अवदत् यत् सः क्षतिविषये विस्तृतं प्रतिवेदनं प्रधानमन्त्रिणं समर्पयिष्यति । सोशलमीडिया- सन्देशे, सः अवदत् यत् सङ्कटं अपारम् अस्ति, पञ्च केन्द्रसर्वकारः पञ्जाब-राज्यं ततः बहिः नेतुं वाञ्छितोपायान् करिष्यति। जलप्लावित पञ्जाब-प्रदेशस्य एकदिवसीय-यात्रायां श्रीचौहानः जलप्लावित-क्षेत्राणां पुनर्निर्माणे अल्पकालिक-मध्यम-दीर्घकालीन योजनानां च विषये अवधानं प्रदत्तवान्।

Himachal Floods - मुख्यमंत्री सुक्खु: केन्द्रात् विशेषाश्रयसंकुलस्य आह्वानं कृतवान्, पीडितेभ्यः सर्वसम्भवं साहाय्यं प्रतिज्ञापितम्



हिमसंस्कृतवार्ता: - कुल्लू:। मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुक्खु: शुक्रवासे सेनायाः चक्रविमानेन जुब्बड़हट्टीतः कुल्लूनगरस्य भुन्तरविमानस्थानके अवतरत्। आपदाग्रस्तानां जनानां कृते प्रदातुं खाद्यान्नमपि स्वेन सह आनयत् । मुख्यमन्त्री कुल्लूमण्डले आपदा प्रभावितक्षेत्रेषु भ्रमणं कृतवान् । सः क्षेत्रे क्षतेः मूल्याङ्कनं कृत्वा प्रभावितपरिवारैः सह वार्तालापं कृत्वा राज्यसर्वकारस्य सर्वसम्भाव्यसाहायतां आश्वासितवान्। मुख्यमन्त्री भूतरे परिसरेषु च वर्षा-क्षति-विषये विमान-सर्वेक्षण-द्वारा अपि वृत्तान्तं कृतवान् । कुल्लू-नगरं गत्वा मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खु: अवदत् यत् अस्य आपदा-निवारणाय विश्वबैङ्कस्य साहाय्येन ३००० कोटिरूप्यकाणां योजना निर्मिता अस्ति। अनुमोदितमात्रेण तस्मिन् कार्यं भविष्यति। सः अवदत् यत् भाजपायाः सांसदैः केन्द्रसर्वकारे एकबिधावनभूमिः, प्रभावितपरिवारेभ्यः विशेषाश्रयसंकुलस्य च प्रभावः करणीयः। अद्य षड्दिनानां अनन्तरं ऋतुः स्वच्छः अभवत्, राज्यस्य जनाः च विश्रामं प्राप्तवन्तः। अस्मिन् सेना-हेलिकॉप्टर-यानानि अपि नियोजितानि सन्ति । मणिमहेशयात्रायां अटन्तः प्रायः ३५०० भक्ताः सेना हेलिकॉप्टरेण उद्धारिताः सन्ति। अस्मिन् समये वर्षाकारणात् राज्यस्य महती हानिः अभवत् । राज्यसर्वकारः प्रभावितानां सर्वथा साहाय्यं कुर्वन् अस्ति।सर्वकारः स्वसंसाधनेषु न्यूनतां कृत्वा प्रभावितानां साहाय्यं कुर्वन् अस्ति किन्तु केन्द्रसर्वकाराद् अद्यापि किमपि न प्राप्तम्। विपक्षनेतुः जयरामठाकुरस्य

उपरि आक्रमणं कुर्वन् सः अवदत् यत् सः केवलं अन्तर्जालमाध्यमेषु एव दृश्यते। कोऽपि भाजपा नेता प्रभावितानां कृते हस्तं न प्रसारयति।तेषां सप्त सांसदाः सन्ति किन्तु ते कुत्रापि न दृश्यन्ते। भाजपा केवलं अन्तर्जालमाध्यमेषु वक्तव्यं क्रीडन् च दृश्यते। आपदाग्रस्तपरिवारानाम् गृहाणि पूर्णतया क्षतिग्रस्तानि सन्ति तथा च वस्तुनां क्षतिः अभवत्, राज्यसर्वकारः तेभ्यः ७.७० लक्षरूप्यकाणां साहायतां प्रयच्छति। एतदतिरिक्तं पशुधनहानेः अपि सम्यक् क्षतिपूर्तिः भविष्यति । मुख्यमन्त्री मनाली-नगरस्य वसिष्ठचौक-बाहङ्ग-पुरातन-मनाली-इत्यत्र स्थितिं दृष्ट्वा प्रभावितपरिवारैः सह संवादं कृतवान् । मुख्यमन्त्री मनाली-नगरस्य वशिष्ठचौक-बाहङ्ग-पुरातन-मनाली-इत्यत्र स्थानीय-निवासिनां मार्ग-सेतु-निजी-सम्पत्त्याः क्षति-विषये अपि समीक्षां कृत्वा प्रभावित-परिवारैः सह संवादं कृतवान् । मुख्यमन्त्री कुल्लूनगरस्य अखाडाबाजारस्य प्रचण्डवृष्ट्या कृता क्षतिः अपि समीक्षितवान्।मनालीनगरस्य वशिष्ठचत्वरे मुख्यमन्त्री बीआरओ-अधिकारिणः शीघ्रमेव क्षतिग्रस्तमार्गस्य पुनर्स्थापनं कर्तुं निर्देशं दत्तवान्। अखाडाबाजारे भूस्खलनेन कृषिक्षतिः अपि निरीक्ष्य मृतानां परिवारेभ्यः शोकं प्रकटितवान्।सः दिवंगतानां प्राणानां शान्तिं प्रार्थितवान्, प्रशासनं च आश्रय-उद्धार-कार्यं शीघ्रं कर्तुं निर्देशं दत्तवान् । सः क्षतिग्रस्तस्य भून्तरसेतोः, भूतनाथसेतोः च निरीक्षणं कृतवान् ।

Himachal Weather - हिमाचले प्रचण्डवृष्ट्या विनाशः अभवत्, सामान्यापेक्षया ४८% अधिका वर्षा



हिमसंस्कृतवार्ता: - कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। हिमाचलप्रदेशे निरन्तरं प्रचण्डवृष्ट्या भूस्खलनस्य च कारणेन स्थितिः अतीव-गम्भीरा वर्तते। राज्यस्य चम्बामण्डलस्य भरमौरक्षेत्रे निरुद्धाः ५० मणिमहेशभक्ताः भारतीयवायुसेनायाः चिनुक-चक्रविमानेन सुरक्षितरूपेण चम्बानगरं प्रति प्रेषिताः। ततः सर्वकारीयबसमार्गेण पठनकोटं प्रति प्रेष्यन्ते। परन्तु अद्यापि भरमौर देशस्य सर्वेभ्यः प्रदेशेभ्यः ४०० तः अधिकाः भक्ताः अटन्ति । अद्यत्वे यदा श्रुतः सुदृढः भविष्यति तदा सर्वे भक्ताः सुरक्षितरूपेण निष्कासिताः भविष्यन्ति इति सर्वकारेण आश्वासनं दत्तम्। एते भक्ताः सप्ताहाधिकं यावत् अटन्ति।

कुल्लूनगरे भूस्खलनम्

कुल्लूमण्डले भूस्खलनेन गृहद्वयं पतितम्। अस्यां दुर्घटनायां षट् जनाः मलिनमण्डपस्य अधः निमज्जिताः सन्ति, ये २४ होराणाम् अनन्तरम् अपि न प्राप्ताः । एनडीआरएफ तथा स्थानीयप्रशासनं मलिनावशेषं दूरीकर्तुं अन्वेषणकार्यं च निरन्तरं कुर्वन्ति। अन्वेषणकार्यक्रमः प्रचलति, आश्रयकार्यं च शीघ्रं क्रियते।

रामपुरक्षेत्रे यातायातः पूर्णतया स्थगितः

शिमलामण्डलस्य रामपुरक्षेत्रे शुक्रवासे प्रातः राष्ट्रियराजमार्गे एनएच-५ इत्यत्र ज्युरी इत्यस्य समीपे मार्गे एकः सम्पूर्णः पर्वतः पतितः, यस्य कारणेन यातायातस्य मार्गः पूर्णतया स्थगितः अस्ति। तथैव चण्डीगढ-मनाली-चतुर्मुखः अपि मण्डी-क्षेत्रे निरुद्धः अस्ति, यस्मात् कारणात् सामान्यजनाः पर्यटकाः च बहु समस्यानां सम्मुखीकरणं कुर्वन्ति।

ऋतुविज्ञानविभागेन प्रसारिता पीतसचेतना
काङ्गड़ा, मण्डी, शिमला, सोलन, सिरमौरः चेत्येतेषु मण्डलेषु प्रचण्डवृष्टेः विषये ऋतुविज्ञानविभागेन पीतसचेतना कृता अस्ति। परन्तु शुक्रवासे प्रातः शिमलानगरे सूर्यः बहिः आगतः, येन विश्रामः प्राप्तः। शनिवासरदारभ्य मानसूनस्य तीव्रता न्यूनीभवति इति ऋतुविज्ञानविभागेन अपि उक्तम्। ६ तः १० सेप्टेम्बर पर्यन्तं राज्यस्य कस्मिन् अपि मण्डले वर्षा-सचेतना नास्ति ।

मानसूनर्तुना अनेके अभिलेखाः भग्नाः

अस्मिन् समये हिमाचलप्रदेशे एतावता अनेकाः अभिलेखाः मानसूनर्तुना भग्नाः अभवन् । सामान्यतया जून-मासस्य प्रथमदिनात् सेप्टेम्बर-मासस्य ४ दिनाङ्कपर्यन्तं औसतेन ६३६.९ मिलीमीटरवृष्टिः भवति, यदा तु अस्मिन् समये ९३९.५ मिलीमीटरवृष्टिः अभवत्, यत् सामान्यापेक्षया प्रायः ४८% अधिका अस्ति।

मुख्यमन्त्री लघु-लघु-वार्ताभ्यः बहिरागत्य जनेभ्यः आश्रयं दद्यु, हिमाचलं त्रासदी-गृहं जातम् - जयरामठाकुरः



हिमसंस्कृतवार्ता: - कुल्लू:। विपक्षस्य नेता जयरामठाकुरः उक्तवान् यत् मुख्यमन्त्री लघु-लघु-वार्ताभ्यः बहिरागत्य जनानां, प्रभावितानां च कृते आश्रय-प्रदानार्थं कार्यं कुर्यात् अस्मिन् दुःखदकाले बहवः जनाः अदृश्याः अभवन्, अनेकेषां शवाः अपि प्राप्ताः, अद्यापि बहवः अन्वेषिताः सन्ति । एतादृश्यां परिस्थितौ मुख्यमन्त्री सामाजिकमाध्यमानां विषये वदति। एतादृशे वातावरणे एतानि वस्तूनि मुख्यमन्त्रिणः अनुकूलाः न भवन्ति। जयरामठाकुरः शुक्रवासे भूस्खलनप्रभावितस्य अखाडाबाजारस्य अन्येषां च प्रभावितक्षेत्राणां भ्रमणं कृतवान्। राज्ये अतिवृष्ट्या बहु नष्टम् इति सः अवदत्। अखाडाबाजारे जनानां

निमज्जनस्य घटनां दुःखदं वर्णयन् सः अवदत् यत् अतीव वर्षाकारणात् एषा दुःखदघटना अभवत्। कुल्लू, मनाली, चम्बा, मण्डी इत्यादीनि अन्यानि बहूनि क्षेत्राणि प्रभावितानि अभवन् । २०२३ तमे वर्षे यत् दुःखदघटना अभवत् तदनन्तरं राज्यसर्वकारेण सावधानतारूपेण या सज्जता कर्तव्या आसीत्, सा न कृता । यासु नालिकासु अधिकं विनाशः भवति तत्र कार्यं कर्तुं राज्यसर्वकारस्य दायित्वम् आसीत् । जयरामः उक्तवान् यत् मुख्यमन्त्रिणा सहितं काङ्ग्रेसजनाः केन्द्रस्य विषये वदन्ति। २०२३ तमस्य वर्षस्य दुःखदघटनायाः अनन्तरं केन्द्रेण दत्तस्य साहाय्यस्य उपयोगं राज्यसर्वकारः अपि न शक्तवान् । २०२३ तमे वर्षे जनानां केचन गृहाणि नष्टानि अधुना पुनः नष्टानि सन्ति। हिमाचलं दुःखदगृहं जातम्। सः अवदत् यत् हिमाचलम् इत्यादिषु पर्वतराज्येषु यथा दुःखदघटना भवति, तथैव अस्माभिः केन्द्रेण सह वार्तालापः कृतः यत् विस्तृतम् अध्ययनं करणीयम् इति। अस्याः दुःखदघटनायाः क्षतिपूर्तिः कर्तुं न शक्यते । दैवीयप्रकोपे प्रतिक्रियारूपेण सः अवदत् यत् ईश्वरः विश्वासस्य विषयः अस्ति तथा च वयं देवी-देवतासु विश्वासं कुर्वन्तः जनाः स्मः। देवी-देवताः क्रुद्धाः न भवेयुः यदि क्वचित् दोषो भवति तर्हि क्षमस्व। सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारेण पुनर्स्थापनकार्यं त्वरितं कर्तव्यं येन जनाः आश्रयं प्राप्नुयुः।

डलसरोवरे भवति मादकद्रव्यसदृशाणि अनुचितकार्याणि, महिलाया श्राविता मणिमहेश-यात्राप्रलयस्य कथा



हिमसंस्कृतवार्ता:- चम्बा। मणिमहेशतः भरमौरतः च १४ दिवसेभ्यः परं चम्बानगरं प्राप्ता हमीरपुरस्य महिला सुषमा ठाकुर गतषड्वर्षेभ्यः लङ्गरसेवा सह सम्बद्धा इति अवदत्। मणिमहेशस्य तस्याः लङ्गरसेवा विगतबहुवर्षेभ्यः अस्ति। सा तया सह अन्ये च २० दिनाङ्के भरमौरतः मणिमहेशं प्रति प्रस्थिताः। तथा २२ दिनाङ्के मणिमहेश-डलसरोवरं प्राप्तवन्तः। २३ दिनाङ्के ऋतुः प्रतिकूलः अभवत्, तस्यामेव रात्रौ वर्षा आरब्धा। उत्तरभारतस्य पवित्रतमायां मणिमहेशयात्रायां या शताब्द्याः आपदं मया स्वचक्षुषा दृष्टा। भोलेनाथस्य अनुग्रहः आसीत् यत् अहं अन्ये च सर्वे जनाः ये मया सह आसन् ते सुरक्षितरूपेण प्रत्यागताः। मणिमहेशमार्गे डलसरोवरे अनेकविधाः अनुचितक्रियाः भवन्ति। जनाः मलिनतां प्रसारयन्ति। ते मुक्ततया मादकद्रव्याणि सेवन्ते। तत्र मादकद्रव्याणि अपि विक्रीयन्ते। बहवः जनाः भक्तिभावेन न अपितु पर्यटनस्य आनन्दं प्राप्तुं विनोदं च कर्तुं शिवद्वारं प्राप्नुवन्ति। भगवान् शिवः अद्यपर्यन्तं बहु सहितवान्, सः जनान् अपि अनेकान् अवसरान् दत्तवान्, येन ते शिवभूमिं प्राप्य दुष्कृतं न कुर्वन्ति।

परन्तु केचन जनाः अद्यापि न अवगच्छन्ति स्म, अतः एकस्मिन् दिने प्रलयं भवितुं निश्चितम् आसीत्। भोले बाबा अद्यापि बहु दया दर्शितवान् तथापि सः अवश्यमेव यातनाः चिन्ताश्च दत्तवान्, परन्तु भक्ताः सुरक्षिततया स्वगृहं प्राप्तवन्तः। एतादृशे सति आगामिदिनेषु तीर्थयात्रायां आगच्छन्तः भक्ताः अस्मात् पाठं ज्ञात्वा शिवं श्रद्धया भक्त्या च श्रद्धांजलिम् अर्पयन्तु। येन भोलेनाथस्य आशीर्वादः सर्वेषां उपरि तिष्ठति। इति हमीरपुरजनपदस्य सुषमा ठाकुर नामिका महिला, या मणिमहेशतः, भरमौरतः च प्रायः १४ दिवसेभ्यः अनन्तरं चम्बानगरं प्राप्तवती अवदत्। सा अवदत् यत् सा गतषड्वर्षाणि यावत् लङ्गरसेवा सह सम्बद्धा अस्ति। तस्याः लङ्गरसेवा विगतबहुवर्षेभ्यः

मणिमहेशनगरे अस्ति। सा तया सह अन्यैः जनैः सह २० दिनाङ्के भरमौरतः मणि महेशं प्रति प्रस्थिता आसीत्। तथा २२ दिनाङ्के मणिमहेशडल-सरोवरं प्राप्ता। २३ दिनाङ्के ऋतुः दुर्गतिः अभवत्, तस्यामेव रात्रौ वर्षा आरब्धा। तदनन्तरं एतावत् वर्षा अभवत् दिवारात्रौ यत् डलसरोवरम् तस्य परिक्रममार्गः निरन्तरदिनरात्रौ वर्षाकारणात् अपि पूर्णतया निमज्जितः। डलसरोवरेण सह परिक्रममार्गः सर्वथा मग्नः आसीत्। तत्र उपस्थिताः आपणिकाः, लंगरसेवायाः जनाः, वितानस्थापनं कुर्वन्तः जनाः इत्यादीन् विहाय भक्ताः सर्वथा चिन्तिताः आसन्। निरन्तरं वर्षा भवति स्म, अधः नालिकायां जलं बहु वर्धते स्म। यस्मात् कारणात् केचन लंगरादयः अपि प्रक्षालिताः अभवन्। यद्यपि वयं डल-सरोवरे आसन्, अतः अधोलिखितायाः स्थितिः बहु ज्ञातुं न शक्तवन्तः। एतादृशे सति यात्रा निरुद्धा अभवत्। वयं च डलसरोवरे अटन्तः एव आसन्। तत्र अटन्तः जनान् वयं यत्किमपि भोजनादिकं भोजितवन्तः। तत्र निरुद्धाः जनाः अन्येषु लङ्गरेषु यत्किमपि भोजनं अवशिष्टं तत् पोषिताः आसन्।

एनडीआरएफ तथा पुलिसकर्मचारिणः अस्मान् सर्वान् सुरक्षितरूपेण निष्कासयितुं उद्धारकार्यक्रमं कृतवन्तः। अवतरन्तः वयं दृष्टवन्तः यत् मार्गादीनां कोऽपि लेशः न वर्तते। वयं सर्वे मणिमहेशतः सेप्टेम्बर-मासस्य द्वितीये दिने भरमौरं प्राप्तवन्तः। एकदिनं यावत् भरमौरं स्थित्वा अधुना चम्बां प्राप्य सुरक्षितं गृहं प्रति प्रस्थास्यामः। यात्राकाले या कदापि न विस्मरणीयः आपदः अभवत्, सा सर्वान् चिन्तितवती अस्ति। परन्तु भोलेनाथस्य आशीर्वादेन सर्वे भक्ताः सुरक्षिततया गृहं प्राप्तवन्तः। इदानीं भक्तेभ्यः मम आह्वानम् अस्ति यत् यदा यदा यात्रायां आगच्छन्ति तदा श्रद्धया गृहात् निर्गत्य शिवं शिरसा प्रणम्य तथैव आदरपूर्वकं गृहं प्रत्यागच्छन्तु। अपि च महिलाः डलसरोवरे स्नानं न कुर्वन्तु। स्त्रियः केवलं गौरीकुण्डे एव स्नानं कुर्वन्तु।

‘बंगाल फाइल्स’ चलचित्रस्य निर्देशकस्य चलचित्र-विषयकः साक्षात्कारः



हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. विदुषी अग्रवालः।

बंगालफाइल्स जनसामान्यं सम्बोधनं कुर्वन् निर्देशकः विवेक अग्रिहोत्री स्वस्य "चलचित्रं बंगाल फाइल्स" इत्यस्य विषयस्य उपरि अवदत् यत् "किमर्थं वयम् एतत् चलचित्रस्य निर्माणं कुर्मः? यदा वयं कश्मीरविषयस्य उपरि शोधं कुर्वन् आसन् तदा अस्माकं समीपे एकम् आश्चर्यजनकं तथ्यम् आगतम्! अहं भवन्तम् एकं प्रश्नं पृष्ठम् इच्छामि, भारतस्य ५००० वर्षीय-इतिहासमध्ये कस्याः जातेः उपरि सर्वाधिकम् उत्पीडनं, सर्वाधिकं दासत्वं च आसीत्? कश्चित् अपि ज्यू बालकः न भवति यः होलोकौस्टविषये न जानाति। होलोकौस्ट- विषयस्य उपरि सहस्राणि चलचित्राणि, वृत्तचित्रं च निर्मिताः सन्ति। सर्वान् कृष्णवर्णीयान् बालकान् अपि दासतायाः विषये अवश्यमेव ज्ञानम् अस्ति। कृष्णवर्णीयदासतायाः विषयस्य उपरि अपि सहस्रशः चलचित्राणि निर्मितानि परन्तु हिन्दूनरसंहारस्य वा हिन्दूहोलोकौस्ट-विषयस्य उपरि किमपि चलचित्रं न निर्मितम्। पश्चिमस्य मतं यत् ये बहुसंख्यकाः सन्ति ते अल्पसंख्यकेभ्यः पीडां ददति। अतः भारते निवसन्तः मुसलमानजनाः हिन्दूभिः पीडिताः भवन्ति इति सर्वदा एव विश्वासः अस्ति। परन्तु सम्पूर्णं विश्वे एकः देशः अस्ति भारतं यत्र अल्पसंख्यकाः बहुमतजनस्य उपरि १२०० वर्षेभ्यः पर्यन्तं शासनं कृतवन्तः। अल्पसंख्यकजनाः बहुसंख्यकाणाम् उपरि बहुयातनाम् अयच्छत्। प्रहाराः कृताः, छुरिकया कर्तितवन्तः, तेषु अत्याचारम् अपि च कृतवन्तः।

प्रथमं इस्लामिक-अल्पसंख्यकाः भारतस्य उपरि अधिकारं कृत्वा शासनं कृतवन्तः तदनन्तरम् ईसाई-अल्पसंख्यकाः। अतः अस्य चलचित्रस्य माध्यमेन वयम् अस्माकं देशेविदेशेषु सर्वेभ्यः हिन्दूबालकेभ्यः च दर्शयितुम् इच्छामः यत् अस्मिन् समग्रे जगति एकमात्रः समुदायः यस्य सर्वाधिकं पीडनम् अभवत् सः हिन्दूसमुदायः एव अस्ति अन्यः कोऽपि नास्ति। यद्यपि वयं सर्वाधिकाः पीडिताः, तथापि सर्वैः सह अद्यापि वयं सम्मेलितुं शक्नुवन्ति। भवान् अस्माकं मातृभगिनीनां सम्मानं कुर्यात्। भारते वयं स्वमाता इति वदामः। वन्दे मातरम् इति वदामः। अस्माकं भारतमाताः आदरः करणीयः। एषा अपेक्षा अस्ति। अतः वास्तविकः भारतीयः कः? यः वन्देमातरं वदति इति सः। बॉलीवुडकारणात् एतादृशी मिथ्याकथा प्रसृता यत् पञ्जाबप्रदेशे विभाजनं जातं किन्तु असम्यक्। विश्वे एतादृशं एकमेव राज्यं बङ्गालराज्यम् अस्ति, यस्य द्विवारं विभाजनं जातम्, एकवारं १९०५ तमे वर्षे, द्वितीयं १९४७ तमे वर्षे। भवन्तः न जानन्ति स्यात् यत् भारतीयहिन्दूदर्शनस्य/आस्थायाः पुनर्जन्मः, तस्याः समग्रक्रान्तिः बङ्गालप्रदेशतः आरब्धा एव अभवत्। अद्य अस्य राज्यस्य स्थितिः तादृशी अस्ति यत् यस्य प्रदेशस्य नामस्य उपरि चलचित्रं निर्मितम् अस्ति तर्हि तत्र विमोचयितुं न शक्यन्ते। कारणं कथ्यते यत् एतत् चलचित्रं हिन्दूजनपक्षस्य नरसंहारस्य अकथितकथा अस्ति, तर्हि तं दर्शयितुं अशांतिः भवितुं शक्नोति।"

गुर्जराज्ये वेरावलप्रान्तस्य पालडी विद्यालयस्य शिक्षकस्य गीर सोमनाथजनपदस्य श्रेष्ठशिक्षकरूपेण सम्मानम् जातम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- जगदीश डाभी, वेरावलम्। प्राप्तवार्तानुसारं शिक्षकदिवसोपलक्ष्ये आयोजिते शिक्षकसम्मानम् २०२५ इत्यस्मिन् कार्यक्रमे गुजरातस्य गीर सोमनाथजनपदस्य वेरावल प्रान्तस्य सर्वकारीय पालडी विद्यालयस्य शिक्षकश्री डॉ. मोहन वाजा महोदयः गीर सोमनाथजनपदस्य श्रेष्ठशिक्षकस्य पारितोषिकं (अवार्ड) लब्धवान्।



संस्कृतपद्यानां श्रवणेन मस्तिष्कस्य बहवो भागाः सहसैव सक्रिया जायन्ते- "संस्कृतसचिवः दीपकगैरोलावर्यः"

आङ्गन्वाटिकाकेन्द्रेषु प्राथमिकपूर्व-कक्षातः द्वितीयकक्ष्यापर्यन्तं जनपदस्तरीयाः अन्तर्जालीय- संस्कृतगानप्रतियोगिताः सम्पन्नाः

हिमसंस्कृतवार्ता:- कुलदीपमैन्दोला, हरिद्वारम्। उत्तराखण्डसंस्कृताकादम्या प्रदेशस्य त्रयोदशसु जनपदेषु आङ्गन्वाटिकाकेन्द्रेषु पञ्जीकृतानां तथा च प्राथमिकपूर्व-कक्षातः द्वितीयकक्ष्यापर्यन्तं पठतां बालकानां कृते आयोजितायाः जनपदस्तरीयायाः अन्तर्जालीय-संस्कृतगान-प्रतियोगितायाः समापनसमारोहः जालमाध्यमेन सम्पन्नः। अस्मिन् कार्यक्रमे विजेतृणां पुरस्काराणां च घोषणा कृता।

कार्यक्रमेऽस्मिन् मुख्यातिथित्वेन समुपस्थिताः संस्कृतशिक्षासचिववर्याः कुमारदीपकः महाशयाः समुपादिशन् यत् संस्कृतं न केवलं कर्मकाण्ड-संस्कारपूजापाठादीनामेव भाषा अपि तु विज्ञानस्यापि भाषा वर्तते। ते अवदन् यत् अचिरादेव लक्षनौपुर्याः सीबीएम आर (सेन्टर ऑफ बायोमेडिकल रिसर्च) इति संस्थया चतुश्चत्वारिंशज्जनानामुपरि कृते कस्मिंश्चिदनुसन्धाने इदं सिद्धं यत् संस्कृतश्लोकाः मानसिकव्याधीनां चिकित्सेनऽतीव साहाय्यकाः भवन्ति। संस्कृतपद्यानां श्रवणेन मस्तिष्कस्य बहवो भागाः सहसैव सक्रिया जायन्ते। यतो हि शिशूनां कोमलमस्तिष्कं तीव्रगत्या विकसति अतः संस्कृतमन्त्राणां श्लोकानां स्तोत्राणां च प्रभावः बालकेषु सर्वाधिकः फलति। पुनरपि सः असूचयत् यत् बेङ्गलूरुनगरस्थया संस्कृतभारत्या संस्थया बालकानां जल्पदोषनिवारणाय संस्कृतश्लोकैः मन्त्रैः वाक्यैश्च षड्मासात्मकः एकः पाठ्यक्रमः सज्जीकृतोऽस्ति। अस्य उत्तराखण्डराज्येऽपि प्रयोगार्थम् उत्तराखण्ड-संस्कृताकादम्या शीघ्रमेव एकः समयः (अनुबन्धः) करिष्यते। सः अभिभावकान् प्रति आग्रहं कृतवान् यत् ते स्वबालान् संस्कृतश्लोकान् मन्त्रान् दैनन्दिनव्यवहारे प्रयोज्यानि सरलवाक्यानि च अभ्यासाय नित्यं प्रेरयेयुरिति।

कार्यक्रमस्याध्यक्षपदं भूषयन्तः उत्तराखण्ड-संस्कृतविश्वविद्यालयस्य कुलपतिवर्याः प्रो. शास्त्रिदिनेशचन्द्रमहोदयाः प्रोचुः यत् संस्कृतभाषा मानवं वस्तुतः संस्कृतं शिक्षयति। अद्यत्वे संस्कारयुक्तायाः शिक्षायाः अभावात् समाजे दुष्प्रवृत्तयः प्रसरन्ति यासां समाधानं संस्कृतस्य नीतिग्रन्थेषु एव लभ्यते। अतः संस्कारशीलसमाजस्य निर्माणाय प्रत्येकस्मिन् गृहे संस्कृतमयं वातावरणं सृजनीयमिति परमावश्यकम्। प्रास्ताविके भाषणे अकादम्याः सचिवः डॉ. आर्यवाजश्रवाः न्यवेदयत् यत् अकादम्या प्रदेशस्य त्रयोदशसु जनपदेषु जूनमासस्य पञ्चदशदिनाङ्कात् अगस्तमासस्य सप्तदशदिनाङ्कपर्यन्तं वाट्सअप फेसबुक-माध्यमाभ्यां मन्त्र-गीताश्लोक-स्तोत्र-संस्कृतगीतानां प्रतियोगिता समायोजिता। तस्यां नियमानुसारं चत्वारिंशदधिकद्विशतप्रतिभागिनां चलचित्राणि फेसबुकपटले प्रसारितानि यानि च प्रायशः त्रयोदशलक्षमितैर्जनैर्वीक्षितानि। निर्णायकानां मतमाधृत्य फेसबुक-दर्शकसङ्ख्यामाधृत्य च प्रत्येकस्मिन् जनपदे प्रथमद्वितीयतृतीयपुरस्काराः तथा च द्वौ प्रोत्साहनपुरस्कारौ इति प्रदास्यन्ते। एवं सर्वेभ्यो विजेतृभ्यः पञ्चदशाधिकेकलक्षं रूप्यकाणां पुरस्कारराशिः विद्युतीयप्रमाणपत्राणि च वितरिष्यन्ते। अपि च त्रयोदशजनपदेषु फेसबुकपटले सर्वाधिकदर्शकसङ्ख्यां प्राप्तवद्भ्यस्त्रिभ्यः प्रतिभागिभ्योऽपि पृथक् पुरस्काराः प्रदास्यन्ते। अस्य कार्यक्रमस्य कुशलं सञ्चालनम् अकादम्याः शोधनाधिकारिणा डॉ. गुरुरानिहरीशचन्द्रेण कृतम्। अवसरेऽस्मिन् डॉ. चमोलीसुशीलकुमारः रतुडीकिशोरीलालः फोन्टिगणेशप्रसादः कुमारवधेशः सिंहमोहितस्तथा च सर्वेषां त्रयोदशजनपदानां संयोजकाः निर्णायकाश्च समुपस्थिता आसन्। देवभूमौ उत्तराखण्डे

शिशुभिः किलकिलावाचा संस्कृतवाण्याः अमृतं गीतम्। तस्यैव प्रमोदस्य वार्ता श्रूयताम्। उत्तराखण्डसर्वकारेण प्रतिष्ठितायाः उत्तराखण्डसंस्कृताकादम्याः तत्त्वावधाने २०२५-२६ वर्षे जनपदस्तरीया अन्तर्जालीय-संस्कृतगानप्रतियोगिता समायोजिता। तस्यां मन्त्रगानं स्तोत्रपाठो गीताश्लोकगानं संस्कृतगीतं चेति चतुर्विधाः विभागाः आसन्। शिशुवाटिकातः द्वितीयकक्ष्यापर्यन्तं पठन्तः प्राथमिकवर्गस्य बालकाः बालिकाश्च सप्ताहं भागं गृहीतवन्तः। इदानीं तेषां मधुरप्रयत्नानां फलानि प्रकाशितानि सन्ति।

अथ जनपदशः विजेतृणां नामावली-

प्रतियोगितायां अत्र २१,३४७ प्रवेशाः प्राप्ताः। तेषु हरिद्वारपब्लिकविद्यालये पठन्ती द्वितीयकक्ष्यायाः छात्रा ममतासुरिभिः स्तोत्रपाठे १३७ अङ्कान् प्राप्य प्रथमस्थानमलभत। तत्रैव प्रथमकक्ष्यायाः छात्रा सैनीसान्या मन्त्रपाठे द्वितीया अभवत्। डीएवी पब्लिकस्कूलरानीपुरस्य छात्रो गुप्तातन्मयः गीतगाने तृतीयस्थानभाक् सञ्जातः।

ऊधमसिंहनगरजनपदः- अस्मात् जनपदात् सर्वाधिकप्रवेशाः ६४,२०० संप्राप्ताः। काशीपुरस्थस्य जीडीगोयन्का पब्लिकविद्यालयस्य प्रथमकक्षाछात्रो भट्टारवः स्तोत्रपाठे १४९ अङ्कैः प्रथमस्थाने व्यराजत। भट्टावनी मन्त्रपाठे द्वितीया भट्टशिवायश्च मन्त्रपाठे तृतीयः घोषिता। अल्मोड़ाजनपदः- अत्र १५,६०० प्रवेशाः आसन्। सनवालविद्यालयस्य द्वितीयकक्षाछात्रो जोशयारवः

मन्त्रपाठे १२९ अङ्कान् लब्ध्वा प्रथमः अभवत्। पाण्डेत्पुतिः स्तोत्रपाठे द्वितीया जोशीयश्च च गीतगाने तृतीया विजयिनी अभूत्।

उत्तरकाशीजनपदः- उत्तरकाशीतः ६२,७२३ प्रवेशाः समागताः। आरारसरग्रामस्थस्य यूजेसीपब्लिकविद्यालयस्य प्रथमकक्षाछात्रो भट्टारवः स्तोत्रपाठे १४७ अङ्कैः प्रथमस्थानं प्राप्तवान्। सावलीहिमांशुः द्वितीयः चौहानसाक्षी च तृतीया अभवताम्। रुद्रप्रयागजनपदः- अत्र ४८,४३० प्रवेशाः स्वीकृताः। मुनिकीरैतिस्थितस्य श्रीरामानन्द-संस्कृत-विद्यामन्दिरस्य छात्रा भट्टाद्या मन्त्रपाठे प्रथमा बभूव। नेगीसान्वी स्तोत्रपाठे द्वितीया सृष्टिः च गीतगाने तृतीया अभवत्।

देहरादूनजनपदः- देहरादूनतः १४,१६५ प्रवेशाः आगताः। आर्यनविद्यालयस्य छात्रः आद्यानः संस्कृतगीते १२३ अङ्कान् प्राप्य प्रथमस्थानं भजेत्। ममगाईविहारः स्तोत्रपाठे द्वितीयः मानसी च मन्त्रपाठे तृतीया अभवत्। चम्पावतजनपदः- अत्र १,५९,११५ प्रवेशाः प्राप्ताः। श्रीनगरस्थस्य ए. एन. जे. एस. पब्लिक-प्राथमिकविद्यालयस्य छात्रा तिवारीसान्वी स्तोत्रपाठे १३५ अङ्कैः प्रथमा अभूत्। माहेश्वर्यन्वेष्टा अनुष्का चेति द्वे गीतगाने तथा अपरा अनुष्का संस्कृतगीते विजयिन्यः अभवन्।

पिथौरागढ़जनपदः- अस्मात् जनपदात् ३,५५,२३७ प्रवेशाः स्वीकृताः। पिथौरागढ़स्थस्य यूजेसीपब्लिकविद्यालयस्य छात्रो भट्टारपितः मन्त्रपाठे १३७ अङ्कैः प्रथमस्थानमलङ्कृतवान्। रानीसान्वी जोशीसान्वी उप्रेतीसान्वी भट्टकोमला चान्याः विजयिन्यः घोषिताः। चम्पावतजनपदस्य टानकपुरस्थस्य दयाराम-पब्लिकविद्यालयस्य छात्रा गोस्वामिमान्या संस्कृतगीते प्रथमा अभवत्। दिव्या द्वितीया सान्वी च तृतीया स्तोत्रपाठे विजयं प्राप्तवत्यौ।

अल्मोड़ाजनपदस्य विशेषप्रवेशाः- अत्र १,०९,२०० प्रवेशाः पुनः प्राप्ताः। अल्मोड़ागरस्य निवेदनपब्लिकविद्यालये पठन्ती अग्रवालसान्वी स्तोत्रपाठे



१४० अङ्कान् लब्ध्वा प्रथमस्थानं गता। ममगाईभावा कुमाई अराध्या सान्वी सकलानिदिव्यांशी चान्यासु श्रेणिषु विजयिन्यः सन्ति।

चमोलीजनपदः- अत्र ९,००५ प्रवेशाः आसन्। गोपेश्वरस्थस्य यूजेसीपब्लिकस्कूलविद्यालयस्य छात्रो जोशीसिद्धान्तः स्तोत्रपाठे प्रथमः अभवत्। उपाध्यायार्यः सान्वी गोसायितन्या च क्रमशः द्वितीये तृतीये च स्थाने अतिष्ठन्। नैनीतालजनपदः- अत्र ५६,३९२ प्रवेशाः संप्राप्ताः। हल्द्वानीनगरस्य आर्यनपब्लिकविद्यालयस्य छात्रो जोशी हिमांशुः स्तोत्रपाठे १४९ अङ्कान् प्राप्य प्रथमः सञ्जातः। जोशी आर्यनः भट्टसान्वी पाण्डेसान्वी खन्निदिव्यांशी च स्वस्वविभागेषु श्रेष्ठतां प्रादर्शयन्। बागेश्वरजनपदः- अस्मात् जनपदात् ३,८१,१९१ प्रवेशाः स्वीकृताः। राजकीय-इण्टर-कॉलेज-बागेश्वरस्य छात्रो नगरकोटिसलिलः स्तोत्रपाठे १३६ अङ्कैः प्रथमस्थानभाक् अभवत्। तिसः सान्व्यः अर्णवश्च अन्ये विजेतारः सन्ति। स्पधाविषयकाः केचन मुख्यांशाः। त्रयोदशजनपदेभ्यः आहत्य ८०१ प्रवेशाः स्वीकृताः। तेषु ३४५ सम्पूर्णचलच्चित्राणि २४० लघुचलच्चित्राणि च आसन्। प्राथमिकवर्गे शिशुवाटिकातः द्वितीयकक्ष्यापर्यन्तं छात्राः भागं गृहीतवन्तः। आहत्य एकोनषष्टिः (५९) विजयिनः प्रतिभागिनः चिताः। विजेतृभ्यः सहस्ररूप्यकाणि (१०००) आरभ्य एकत्रिंशच्छतरूप्यकाणि (३१००) यावत् पुरस्कारधनं प्रदास्यते यस्य आहत्यराशिः षट्शताधिकषट्सहस्राधिके लक्षरूप्यकाणि (१,०६,६००) भविष्यति। वार्धिकवीक्षणकृते विशेषपुरस्कारघोषणा। येषां विजेतृणां प्रवेशचलच्चित्राणि दर्शकैरधिकतमानि दृष्टानि तेभ्यः विशेषपुरस्काराः अपि घोषिताः। दर्शकप्रीतिः अपि देवप्रीतिरेव। तत्र शीर्षस्थाः त्रयः विजेतारः इमे सन्ति।

मयालीजोशी प्रथमा दिवाभट्टः द्वितीया प्राञ्जलाधिकारी तृतीयः सर्वाधिक-संख्यायां विजयिनः अभवन्

1. प्रथमस्थानम्- पिथौरागढ़स्थस्य द स्कॉलर्स एकेडेमी विद्यालयस्य शिशुवर्गस्य (यूकेजी) छात्रा जोशी मयाली स्तोत्रपाठे चतुश्चत्वारिंशत्सहस्रं (४४,०००) दर्शकसंख्यां प्राप्य प्रथमं स्थानम् अलभत। पुरस्काररूपेण सा पञ्चदशशतरूप्यकाणि (१५००) प्राप्स्यति।
2. द्वितीयस्थानम्- तस्यैव विद्यालयस्य शिशुवर्गस्य (यूकेजी) छात्रा भट्टदिवा एकोनचत्वारिंशत्सहस्रं सप्तशतम् (३९,७००) दर्शकसंख्यां प्राप्य द्वितीयस्थानं गता। सा द्वादशशतरूप्यकाणां (१२००) पुरस्कारं सम्प्राप्स्यति।
3. तृतीयस्थानम्- अल्मोड़ागरस्य निवेदन-चिल्ड्रेन-एकेडेमीविद्यालयस्य द्वितीयकक्षाछात्रः अधिकारिप्राञ्जलः षट्त्रिंशत्सहस्रं सप्तशतम् (३६,७००) दर्शकसंख्यां लब्ध्वा तृतीयस्थानमवाप्तः। सः सहस्ररूप्यकाणां (१०००) पुरस्कारेण सम्मानयिष्यते।

शिक्षकदिवसस्य अवसरे शिक्षकसम्मानसमारोहम् आयोजितः



हिमसंस्कृतवार्ता:- कुणाल पाण्डेयः, मोतिहारी। पूर्वोच्चम्यारणजिल्लाशिक्षाविभागस्य सौजन्येन मोतिहारीस्थिते महात्मा गांधीप्रेक्षागृहे अद्य शिक्षकदिवसस्य अवसरे शिक्षकसम्मानसमारोहम् आयोजितः। अस्मिन् अवसरे विभिन्नविधासु उत्कृष्टकार्यं कृतवन्तः शिक्षकाः जिलाधिकारिणा, उपविकासायुक्तेन, सदर अनुमण्डलपदाधिकारीणां च जिलाशिक्षापदाधिकारीणां च संयुक्तरूपेण सम्मानिताः अभवन्। सम्मानं प्राप्तवन्तः आसन्- प्रशंसनीयं प्रबन्धनं कुर्वन्तः १५ प्रधानाध्यापकाः, स्मार्टकक्षायाः उत्तमं संचालनं कुर्वन्तः ५ संगणकतन्त्रशिक्षकाः, प्रशंसनीयं शैक्षणिकार्थं नवोन्मेषं च प्रदर्शयन्तः २९ शिक्षकाः शिक्षिकाश्च, कस्तूरबा गांधीबालिकाविद्यालयस्य उत्तमं संचालनं कुर्वन्तः ३ वार्डनाः, समावेशीक्षेत्रे प्रशंसनीयं कार्यं कुर्वन्तः २ बीआरपी, क्रीडाक्रीडासु सराहनीयं कार्यं कृतवन्तः ३ शारीरिकशिक्षकाः, प्रशिक्षणकार्ये प्रमुखं योगदानं दत्तवन्तः ६ प्रशिक्षकाः च। सम्मानप्राप्तान् सर्वान् शिक्षकान् जिलाधिकारी सहिताः उपस्थिताः पदाधिकारीगणः अभिनन्दनानि प्राददुः। सर्वेभ्यः शिक्षकभ्यः बालानाम् हिते उत्तमं कार्यं कर्तुं परामर्शः अपि दत्तः, यत् गुरुशिष्यपरम्परा पुनः प्रतिष्ठां प्राप्नुयात्। जिलाधिकारी अवदत्- अस्माकं देशे प्रतिवर्षं ५ सितम्बरमिति शिक्षकदिवसः उत्साहेन हर्षेण च आचर्यते। अयं दिवसः महानः दार्शनिकः भारतस्य

राष्ट्रपतिपदं सुशोभितवान् डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन्- जयन्त्याः निमित्तं आचर्यते। तेषां मतं आसीत्। “शिक्षा एव जीवनस्य महती शक्तिः, महान् सम्पत्तिश्च अस्ति, यस्य मूलं शिक्षकः एव।” ते अवदन्- “शिक्षकः बालान् ज्ञानम्, संस्कारं, अनुशासनं च उपदिशन्ति। सः तान् उत्तमान् मानवाः उत्तरदायी नागरिकाश्च कर्तुं मार्गं दर्शयति। विद्यार्थिनां मनसि मस्तिष्के च उत्तमस्य शिक्षकस्य स्मृतिः सदा उपलब्धिश्च।” जनपदस्य त्रयः शिक्षकाः पटना-स्थिते कृष्णस्मारके राजकीयशिक्षकपुरस्कारम् २०२५ प्राप्तवन्तः, यः जिलस्य गौरवस्य विषयः जातः। तेषां नामानि- १. वन्दना कुमारी, प्रधानशिक्षिका, नवसृजितप्राथमिकविद्यालयः साहूटोला, चकिया। २. अनीता देवी, शिक्षिका, राजकीयमध्यविद्यालयः जमुनियाखासा, घोड़ासहन। ३. अश्विनी कुमारः, विद्यालयाध्यापकः, उच्चविद्यालयः सरोत्तर, केसरिया। महात्मा गांधीप्रेक्षागृहे आयोजिते सम्मानसमारोहे शिक्षाविभागस्य सर्वे डीपीओ-कार्यकर्तारः समग्रशिक्षाअभियानस्य शकील अहमद च उपस्थिताः आसन्। कार्यक्रमस्य संचालनं शिक्षकः आदित्य मानस इत्यनेन कृतम्।

शिक्षकदिवसोपलक्ष्ये 'उत्कृष्टशिक्षकसम्माननं २०२५' इत्यस्य महता वैभवेन समायोजनमभवत्



हिमसंस्कृतवार्ता:- दीनदयाल शुक्लः, रामनगरम्। पुष्करसोसायटीद्वारा शिक्षकदिवसावसरे भव्यम् अभिनन्दनसमारोहस्य आयोजनं व्यधायि। अस्मिन् गौरवपूर्णवसरे रामनगरक्षेत्रस्य शिक्षाविदां समाजसेवकानां च उत्तमसेवायै उत्कृष्टावदानाय च 'उत्कृष्टशिक्षकसम्माननं २०२५' इति विहितम्। सम्मानितेषु पी.एन.जी. राजकीय- स्नातकोत्तर- महाविद्यालयस्य प्राचार्यः प्रो. (डॉ.) एम.सी. पाण्डेयः, भूगोलशास्त्रस्य सहायकप्राध्यापकः एन. सी. सी अधिकारी लेफ्टिनेण्ट डॉ. देवकीनन्दनजोशीः, जी. आई. सी रामनगरस्य सेवानिवृत्तप्राचार्यः संस्कृतव्याख्याता डॉ. सत्यप्रकाश मिश्रश्च इत्येतेभ्यः उत्कृष्टशिक्षकसम्माननं 'पुष्करसोसायटी' इत्यस्य निदेशिका पुनर्मगुप्तावर्यया प्रदत्तम्। समारोहस्य रूपरेखां विधाय सञ्चालनस्य दायित्वं ग्राइंग बड्स विद्यालयस्य प्राचार्या अनितारावतवर्यया स्वीकृतम्। कार्यक्रमे मुख्यातिथिरूपेण डॉ. जफरसैफी सम्पुर्णस्थित आसीत्। ग्राइंगबड्स विद्यालयस्य सपनाबिष्टः, नीलम, दीक्षा, वैशाली, वन्दनारावतः च इत्यादयः

शिक्षकाः कार्यक्रमस्य साफल्याय स्वीयं योगदानम् प्रायच्छन्। अमुष्मिन्नवसरे "पुष्करसोसायटी" इत्यस्य अधिकारिणः तथा सदस्या नीतु चौहान, कोषाध्यक्षः विमलाजोशी, रैनकः, नीमाकशमीरा, पार्षदः पारसगोला, उपाध्यक्षा भावनाकाण्डपालादीनां गरिमापूर्णापस्थित्या कार्यक्रमः साफल्यमवाप्तः। समारोहे सर्वे वक्ताः शिक्षायाः, शिक्षकस्य छात्रस्य च महत्त्वं, गुरु-शिष्यपरम्परायाः गौरवस्य, समाजे शिक्षकानां भूमिकायाः विषये स्वविचारं प्रकटितवन्तः। वक्ताः अवदन् यत् शिक्षकाः एव राष्ट्रस्य वास्तविकन्यासत्वेन विद्यन्ते, ये स्वज्ञानेन मूल्यैः च आगामिन्याः परम्परायाः मार्गदर्शनं कुर्वन्तः दरीदृश्यन्ते। कार्यक्रमस्यान्ते पुष्कर सोसायटी सर्वेभ्यः अतिथिभ्यः सहभागिभ्यः च आभारं प्रकटितवती।

संस्कृत विद्यालये भुवनेश्वर्या सोत्साहेन शिक्षकदिवसः



हिमसंस्कृतवार्ता:- आचार्य नवीनममगाई, उत्तराखण्डः पौडी गढ़वालः।

भारतवर्षे सर्वत्र ५ सितम्बर दिनाङ्के शिक्षकदिवसः उत्साहेन श्रद्धया च आचरितः। अस्य दिवसस्य महत्त्वं भारतस्य द्वितीयः राष्ट्रपति महान् शिक्षाविद् डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन् इत्यस्य जयन्त्युपलक्ष्ये प्रतिवर्षं स्मर्यते। एतस्मिन् अवसरे ब्रिगेडियर विद्याधर जुयाल संस्कृतविद्यालये, भुवनेश्वर्या अपि उल्लासेन सम्पन्नः। विद्यार्थिभिः काव्यपाठः, भाषणम्, गीतम्, नृत्यं, नाट्यप्रदर्शनं च सादरं प्रस्तुतम्। ते स्वगुरुभ्यः पुष्पगुच्छानि उपहारंश्च अर्प्य कृतज्ञतां प्रकटितम्। विद्यार्थिनः अवदन्- अस्माकं महत् सौभाग्यम् अस्ति यत् वयं गुरुकुले पठामः। यत्र प्रातः पञ्चवादिनात् आरभ्य रात्रौ दशवादनपर्यन्तं गुरुणां सान्निध्ये केवलं पुस्तकीयज्ञानम् एव न, अपि तु जीवनीपयोगिनः विविधाः कार्याः अपि शिक्ष्यन्ते। विद्यालयप्रबन्धकः राजेन्द्र जुयालः सर्वेभ्यः आचार्येभ्यः उत्कृष्टकार्यहेतोः अभिनन्दनं शुभकामनाञ्च प्रेषयामास। प्रधानाचार्यः अनसूयाप्रसादः सुन्दरियालः, उपाचार्यः नवीन जुयालः च आशीर्वचनं दत्त्वा अवदताम्- अनुशासनम्, परिश्रमः, सत्यनिष्ठा च एव सफलतायाः मूलमन्त्रः इति। आचार्यः नवीन ममगाईः अपि गुरोः महत्त्वं प्रतिपाद्य अवदत्- सद्भावनायां समर्पितानां शिक्षकानां सान्निध्ये शिष्याणां परमं सौभाग्यम् अस्ति। अस्मिन् अवसरे अन्ये आचार्याः- अनूपः कुकरेति, कमलदीपः ईशानडोभालः, नीरजः पटवालः, आशीषः डबरालः, अंकितः मैठाणी च—अपि स्वस्वविचारान् प्रकट्य छात्राणां मार्गदर्शनं कृतवान्। एवं प्रकारेण गुरु-शिष्यपरम्परा तथा शिक्षायाः आदर्शमूल्यानि स्मारयन् एषः महोत्सवः सर्वैः उत्साहपूर्वकं आचरितः।

हिमसंस्कृतवार्ता:

"लौकिकन्यायकोशः" "लपोरकशङ्खनीन्यायः"

कश्चन विशिष्टप्रसङ्गम् आधृत्य प्रवर्तितः अयं न्यायः। शाङ्खिनी प्रसन्ना चेत् धनं दद्यात् अहं लपोरनामकः शङ्खः बहु लपामि परं किमपि दातुं न शक्नोमि इति एकः वदति। लपोरको नाम बहुलपनशीलः इति।

"शाङ्खिनी काञ्चनं दद्यात् अहं शङ्खो लपोरकः। वदामि बहुवाक्यानि न ददामि कर्पदिकाम्।।"

डा. वर्षा प्रकाश टोणगांवकर
पुणे/ महाराष्ट्रम्

प्रसिद्धदार्शनिकः डॉ. राधाकृष्णन् एवं शिक्षकदिवसः



स्वाधीनभारतस्य

द्वितीयराष्ट्रपतिः

विदग्धपण्डितस्य, महतः दार्शनिकस्य तथा शिक्षाविदः डॉ. सर्वपल्ली-राधाकृष्णस्य जन्म १८८८ तमे ख्रिष्टाब्दे, ५ सितम्बरदिनाङ्के जातमासीत्, वर्तमानस्य तमिलनाडुराज्यस्य 'तिरुतानि' नामके लघुनगरे। तस्य पितुः नाम वीरस्वामी, एवं मातुः नाम च सीतात्मा इति आसीत्। सर्वपल्लीराधाकृष्णन् बाल्यतः एव मेधावी, तथा प्रतिभापन्नः छात्रः आसीत्। सः पित्रोः द्वितीयः सन्तानः। चतुर्वर्षीयः सः शिक्षाग्रहणार्थं विद्यालयम् अगच्छत्। तिरुतानि- प्राथमिक- बोर्डविद्यालयतः तस्य शिक्षारम्भः जातः। प्राथमिकीं शिक्षां समाप्य १८९६ तमे वर्षे तिरुपतिस्थिते 'हार्मानवार्ग- इभानजेलिकेल- लुथारियन' इति नामके महाविद्यालये तस्य नामपञ्जीकरणं सञ्जातम्। अयं महाविद्यालयः जर्मनमिशनेरिद्वारा परिचालितः आसीत्, यत्र च 'बाइबेल' इति विषयोऽपि अध्येतव्यः आसीत्। परन्तु राधाकृष्णन् स्वगृहे हि हिन्दूधर्मसम्बद्धानि नानापुस्तकानि अध्येतुम् आरभत।

राधाकृष्णन् कश्चन मध्यम-प्रतिभायुक्तः छात्रः आसीत्। १९०१ तमे ख्रिष्टाब्दे भेलोरनगरे स्थिते महाविद्यालये तेन नामपञ्जीकरणं कृतम्, ततः गभीरतया अध्येतुम् आरभत। १९०२ तमे वर्षे सुख्यातित्वेन प्रवेशिकापरीक्षाम् उत्तीर्य धनपुरस्कारञ्च लब्धवान्। एवं १९०६- तमे वर्षे सः माद्राज- ख्रिष्टीयन्- महाविद्यालयतः सम्यक्तया बी. ए. परीक्षायाम् उत्तीर्णतां गतः। एवमेव १९०८ तमे वर्षे माद्राज-विश्वविद्यालयतः दर्शनशास्त्रे एम. ए. उपाधिं लब्धवान्। उल्लेखनीयं यत् एम. ए. परीक्षायां माद्राज-विश्वविद्यालयतः सः सर्वोच्चान् अङ्कान् प्राप्य कृतित्वम् अर्जितवानासीत्। राधाकृष्णन् एम. ए. परीक्षाम् उत्तीर्य, तदनन्तरं यद्यपि उच्चशिक्षार्थं विदेशं गन्तुम् ऐच्छत् तथापि गृहस्य असौविध्यकारणतः सः 'माद्राज- एड्युकेशनल' इति वृत्त्या सह संलग्नः अभवत्, एवमेव स्वकीयं कर्मजीवनमपि प्रारभत। शनैः सः 'माद्राज-प्रेसिडेन्सी- महाविद्यालये दर्शनविभागस्य सहकारि- अध्यापकत्वेन नियुक्तिम् अलभत। एतस्मिन् महाविद्यालये यदा कार्यं

कुर्वन् आसीत्, तदा शिक्षक-प्रशिक्षणं लब्धुं 'चाइडपेड' इत्यत्र स्थितं शिक्षक-प्रशिक्षण- महाविद्यालयं प्रति सः प्रेषितोऽभवत्। राधाकृष्णन् यदा प्रेसिडेन्सी- महाविद्यालये अध्यापनकार्यं कुर्वन् आसीत्, तत्समये सः नैकान् प्रबन्धान् लिखितवान्। तेन भारतीयदर्शनं, यूरोपीय- चिन्ताधारां च अनुसृत्य प्रदत्ताः वक्तृताः शिक्षार्थिनः विशेषतया आकृष्टवत्यः आसन्। तत्समये 'Essential of Psychology' इति नामकः ग्रन्थः 'Oxford University Press' इत्यनेन प्रकाशितः। शिक्षक-प्रशिक्षणं समाप्य, ततः प्रत्यागत्य च सः पुनः महाविद्यालयाय पूर्ववत् अध्यापनकार्यरूपं सहयोगं प्रदत्तवान्। परवर्तिकाले १९१८ तमे वर्षे सः महीशूर- विश्वविद्यालये दर्शनविभागस्य अध्यापकत्वेन दायित्वं निरवहत्। महीशूरे निवसन् सः 'The Philosophy of Rabindranath Tagore' तथा 'The Reign of Religion' इति नामकं ग्रन्थद्वयं विरचितवान्। महीशूर-विश्वविद्यालये वर्षत्रयं यावत् अध्यापनकार्यं विधाय, तदनन्तरं कलिकता-विश्वविद्यालयतः निमन्त्रणं प्राप्य, तत्र समेत्य च दर्शनविभागस्य 'King George' आसनस्य 'Mental and Moral Science' इति विषये योगदानं कृतवान्। तस्य कर्मजीवनावधौ नानाविषयान् अनुसृत्य तेन लिखिताः बहुशः प्रबन्धाः प्रकाशिताः जाताः। एवं १९२९ तमे वर्षे अध्यापनार्थं मानचेष्टार- महाविद्यालयतः पुनः नूतनं निमन्त्रणं तेन प्राप्तम्। अत्र अध्यापनसमये तेन अक्सफोर्ड- विश्वविद्यालयस्य छात्रान् पाठयितुं सौभाग्यं लब्धम्। १९३१ तः १९३५ तमवर्षपर्यन्तं डॉ. राधाकृष्णन् 'अन्ध-विश्वविद्यालयस्य उपाचार्यत्वेन कार्यम् अकरोत्। तत्समये सः विश्वविद्यालयस्य शैक्षिकदिशि यथेष्टम् उन्नतिं साधितवान्। १९३६ तः १९३९ तमवर्षपर्यन्तम् अक्सफोर्ड-विश्वविद्यालये 'स्पेल्लिड प्रोफेसर अव इष्टार्ण रिलिजन' इति उपाधित्वेन सः शिक्षकतायाः दायित्वं निरवहत्। १९१९ तमे वर्षे राधाकृष्णन् वानारस- हिन्दू- विश्वविद्यालयस्य उपाचार्यः संजातः, एवं १९४८ तमवर्षपर्यन्तं तद्दायित्वं निरूढवान्। तस्य दर्शनविषयकम् अवदानम् अतुलनीयं वर्तते। भारतीय- दर्शनसम्बद्धान् मूल्यवतः ग्रन्थान् सः बहुधा विरचितवान्। तेषु ग्रन्थेषु 'The Philosophy of Rabindranath Tagore', 'The reign of Religion', 'Indian Philosophy' (Vol.- I & II, Hindi), 'An Idealist view of life', 'The Principle of Upanishads', 'The Religion we need', 'The Hindu view of life' इत्यादयः उल्लेखनीयाः सन्ति।

भारतस्वाधीनस्य अनन्तरं स्वाधीनभारतस्य शिक्षाव्यवस्थायाः आमूलपरिवर्तनोद्देश्येन राधाकृष्णमहोदयाय 'विश्वविद्यालयशिक्षा- आयोगः' (University Education Commission) इत्यनेन अध्यक्षपदं प्रदत्तमासीत्। महोदयस्य नेतृत्वे प्राथमिकपर्यायतः विश्वविद्यालयपर्यन्तं शिक्षासंस्कारस्य कृते नीतिनिर्देशनादिकं सज्जीभूतम्। १९४९ तः १९५२ तमवर्षपर्यन्तं तेन स्वाधीनभारतस्य 'सोभियेट-यूनियन' इत्यत्र प्रथमः राष्ट्रदूतत्वेन कार्यनिर्वहणं कृतम्।



असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः



१९५२ तमवर्षस्य मईमासे राधाकृष्णन् भारतस्य प्रथम- उपराष्ट्रपतिरूपेण अधिष्ठितः अभवत्। १९५४ तमवर्षे भारतसर्वकारः तं 'भारतरत्न' उपाधिना विभूषितवान्। १९५७ तमवर्षे सः पुनः द्वितीयपर्यायार्थम् उपराष्ट्रपतित्वेन निर्वाचितः अभवत्। परवर्तिसमये अर्थात् १९६२-तमे वर्षे सः भारतस्य द्वितीयः राष्ट्रपतिः जातः। राधाकृष्णन् यदा राष्ट्रपतिः अभवत् तदा तस्य केचन छात्राः बान्धवाश्च तस्य जन्मदिवसपालनार्थं तस्मात् अनुमतिं याचितवन्तः। तदा सः उक्तवान् यत्- "अहम् अन्येभ्यः राष्ट्रपतित्वेन, राजनीतिज्ञत्वेन, दार्शनिकत्वेन वा स्वपरिचयं प्रदातुं नेच्छामि; तत्सर्वं विहाय शिक्षकत्वेन हि स्वपरिचयं दातुमिच्छामि; यतोहि आजीवनं मया शिक्षायाः सेवा कृता, एतदेव मम गौरवमिति चिन्तयामि। दिवसोऽयं केवलं मम व्यक्तिगतजन्मदिवसत्वेन न पालनीयः, अपि तु तदपेक्षया देशस्य समस्तशिक्षकेभ्यः सम्मान- आदर- कृतज्ञतादीन् प्रदातुं 'शिक्षकदिवसत्वेन अयं दिवसः सम्यक् आचरणीयः, अनेन हि अहं सुखी, प्रसन्नश्च भवेयम्।" इति। ततः आरभ्य आदेशं ५ तमे सितम्बरदिनाङ्के 'शिक्षकदिवसः' इति पर्व आचर्यमाणमस्ति प्रतिवर्षम्। एतादृशस्य महामनीषिणः १९७५ तमवर्षस्य १७ अप्रैल दिनाङ्के महाप्रस्थानम् अभवदिति। शुभम्!

विक्रमाब्दे द्व्यशीत्युत्तरद्विसहस्रतमे (२०८२) भाद्रपदमासस्य पूर्णिमायां चन्द्रग्रहणविषयकं ज्यौतिषीयं विवेचनम्



डॉ रमेशचन्द्रपाण्डेयः

जगद्गुरुशङ्कराचार्यज्योतिषपीठस्य धर्माधिकारी
उत्तराखण्डविद्वत्सभायाः संरक्षकः
श्रीज्ञानीगोलोकधामोत्तराखण्डस्य
अध्यक्षः ज्योतिषाचार्यश्च ।

नभसि चरतां ज्योतीषि परस्परसम्बन्धात् कालयोगाच्च विविधानि कौतुकानि दर्शयन्ति । तेषु ग्रहणं नाम घटना विशिष्टा न केवलं खगोलशास्त्रदृष्ट्या कौतुकावहा अपि तु ज्योतिषशास्त्रानुसारेण मानवानां जीवनं समाजं धर्मं च गभीरं स्पृशति । अस्मिन्नेव क्रमे आगामिनि पञ्चविंशत्युत्तरद्विसहस्रतमे ख्रिस्ताब्दे सप्तम्बरमासस्य सप्तमे दिनाङ्के रविवारे घटिष्यमानः

पूर्णचन्द्रोपरागः अत्यन्तं महत्त्वपूर्णो भविष्यति यतो हि स पितृपक्षस्य पूर्णिमायां तिथौ सम्भवति । पितृपक्षे सञ्जायमानस्योपरागस्य शास्त्रेषु विशेषो विचारः कृतो वर्तते । अयं चन्द्रोपरागः रात्रौ त्रिपञ्चाशदुत्तरनववादनतः प्रारभ्य प्रातःकाले पञ्चविंशत्युत्तरैकवादाने समाप्स्यते । ज्यौतिषीयगणनामनुसृत्य ग्रहणस्य सूतककालः नवहोराभ्यः पूर्वमेव प्रवर्तते । अनेन प्रमाणेन सूतकस्य प्रारम्भः मध्याह्ने त्रिपञ्चाशदुत्तरद्वादशवादनतो भविष्यति । सूतके प्रवृत्ते सति लौकिका व्यवहारा निषिध्यन्ते । भोजनमाङ्गलिककर्मदेवप्रतिमास्पर्शपूजायात्रादिकं सर्वथा वर्जनीयमिति शास्त्रेषु मतम् । केवलं बाला वृद्धा रुग्णाश्चापवादरूपेणानुमन्यन्ते । धर्मशास्त्रेषु कथितं यद् ग्रहणकाले कृतं स्नानजपध्यानदानादिकम् अत्यन्तं पुण्यप्रदं भवति । तस्मिन् काले कृतो मन्त्रजपः सहस्रगुणितं फलं ददातीति श्रूयते । यतो ह्येतद् ग्रहणं पितृपक्षपूर्णिमायामेव घटिष्यते तस्मात् तद्दिने श्राद्धकर्मणोऽपि विशिष्टं महत्त्वं वर्तते । किन्तु शास्त्रविधानमनुसृत्य श्राद्धपिण्डदानतर्पणादिकं कर्म सूतककालात् पूर्वमेव समापीन्यम् । ग्रहणकाले तु भोजनं श्राद्धं वा नैव कर्तव्यम् । येषां कुलेषु श्राद्धस्य परम्परा अस्ति ते प्रातःकाले अथवा सूतकात् पूर्वमेव पितृकार्यं सम्पादयेयुः । पितृपक्षेण सहोपरागस्य सम्बन्धः विशेषफलदायी मन्यते । तस्मिन् समये पितृनुद्दिश्य कृतं तर्पणं दानं च तेभ्यो विशेषतृप्तिं जनयति । पुराणेषु वर्णितं यद् यदि पितृपक्षस्य तिथौ ग्रहणं भवेत् तर्हि पितृन् संस्मृत्य विप्रेभ्योऽन्नवस्त्रदक्षिणादिकं दद्यात् । एतद्विपरमकल्याणकरं भवति । तत्काले कृतं पुण्यकर्म न केवलं पितृन् तर्पयति अपितु वंशजानां कृतेऽपि समृद्धिं शान्तिं चानयति ।

ज्योतिषशास्त्रदृष्ट्या चन्द्रोपरागस्य साक्षात् सम्बन्धश्चन्द्रेण सह वर्तते । चन्द्रो हि मनसो भावानां च कारकग्रहोऽस्ति । ग्रहणकाले चन्द्रो राहुणा ग्रस्यते येन मानवानां मनसि मानसिकदौर्बल्यं चिन्ता चाञ्चल्यं चेत्यादयो भावाः सम्भवन्ति । येषां जातकानां जन्मकुण्डल्यां चन्द्रः पीडितो वर्तते तैर्विशेषेण सावधानैर्भवितव्यम् । येषां तु चन्द्रे शुभग्रहस्य दृष्टिर्वर्तते तेषां कृतेऽयं काल आत्मचिन्तनस्य साधनायाश्च श्रेष्ठोऽवसरो भविष्यति । विशेषतः कर्कटवृश्चिकराशीनां जातकाः सावधानतां भजेरन् यदा तु वृषभमीनराशीनां जातकेभ्यः अयं समयः साधनाध्यानयोगादिभिराध्यात्मिकोन्नतेः कारणं भविष्यति । खगोलविज्ञानदृष्ट्या चन्द्रग्रहणं तदा भवति यदा सूर्यचन्द्रमसोर्मध्ये समागता पृथिवी स्वकीयया छायाया चन्द्रं छादयति । तस्मिन् काले चन्द्रबिम्बे रक्तवर्णस्ताम्रवर्णौ वा दृश्यते यमाधुनिकं विज्ञानं रक्तचन्द्र इति नाम्ना व्यवहरति । यद्यपि विज्ञानमेतत् स्वाभाविकीं खगोलीयां घटनां मन्यते तथापि भारतीयसंस्कृतौ तस्य गूढ आध्यात्मिकं दार्शनिकं च महत्त्वं स्वीकृतमस्ति । अतः पञ्चविंशत्युत्तरद्विसहस्रतमवर्षस्य सप्तम्बरमासस्य सप्तमे दिनाङ्के भविष्यच्चन्द्रोपरागस्तादृशोऽवसरो यत्र विज्ञानरसिका जना नभसि जायमानम् अद्भुतं दृश्यं द्रक्ष्यन्ति श्रद्धालवश्च शास्त्रनिर्दिष्टनियमान् पालयन्तो जपध्यानस्नानदानादिभिः पुण्यं सञ्चेष्यन्ति । विशेषेण पितृपक्षपूर्णिमायां जायमानमेतत् ग्रहणं पितृणां कृपां प्राप्तुमात्मिकशान्तये च विशिष्टो योगो मन्यते । इयं हि घटना ज्ञापयति यत् खगोलीयाः परिणामा न केवलं बाह्यजगत् प्रभावयन्ति अपितु अस्माकम् आन्तरिकं जीवनमाचरणं चानुशास्तु साधनान्यपि भवन्तीति ॥

बिहारराज्यस्य डीएवी- पब्लिकस्कूल- बरारी- भागलपुरविद्यालयेपूर्णभव्यतया सह शिक्षक दिवसः आचरितः



हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. विमलेशझा, भागलपुर बिहारः। बिहारराज्यस्य डीएवी-पब्लिक-स्कूल-बरारी, भागलपुरविद्यालये शिक्षकदिवसः भव्यतया आचरितः। अस्मिन् अवसरे विशिष्टा प्रार्थनासभा आयोजिता। सभायाः शुभारम्भः गुरुवन्दनया अभवत्। ततः परं अष्टमकक्षायाः बालक-बालिकाः रीतिका कुमारी, वर्षा, काव्या शर्मा, आरुषी, समृद्धि, साक्षी, आकांक्षा, प्रांजल पाण्डेय, रविकुमार राय, अनुज आर्यण, संगीतशिक्षक आदयः अपि स्वमधुरस्वरेः भावपूर्णं भजनं प्रस्तुतवन्तः।

दशमकक्षायाः नाव्या शिक्षकेभ्यः स्वोद्गारं प्रकटितवती। द्वादशकक्षायाः अविता शर्मा तथा पलक मिश्रा इति उभे छात्रे अपि सर्वेषां विषयशिक्षकाणां विशेषताः उक्तवन्तौ । विद्यालयस्य शिक्षकाः - सुनीलकुमारः मिश्रः, डॉ. अञ्जनीकुमारः अञ्जानः डॉ विमलेश झामहोदयश्च शिक्षकस्य महत्त्वं तस्य च विद्यार्थिजीवने भूमिकाविषये विचारं च प्रकटितवन्तः। एतस्मिन् अवसरे विद्यालयस्य शिक्षकाः आशीषकुमार दास, गवेन्द्रनारायण सिंह, प्रतिमा राय चौधरी, आरती कौशिक, उत्तमकुमार पण्डित, शालिनी कौशल, संजयकुमार सिन्हा इत्यादयः सङ्गीतप्रस्तुत्या सर्वेषां मनोरञ्जनं कृतवन्तः। स्वाध्यक्षीय सम्बोधने विद्यालयस्य प्राचार्यः सह सहायकक्षेत्रीय-अधिकारी अनिलकुमारमहोदयः सर्वेभ्यः शिक्षकेभ्यः शिक्षकदिवसस्य हार्दिकशुभकामनां दत्त्वा अवदत्- “शिक्षकाः एव समाजनिर्माणस्य आधारशिलाः सन्ति । तेषां योगदानं विद्यार्थिनां जीवने महत्त्वपूर्णं भवति। शिक्षकाः न केवलं ज्ञानप्रसारकाः अपितु जीवनमार्गदर्शकाः अपि सन्ति। तेषां धैर्यम्, परिश्रमः, स्नेहः, मार्गदर्शनं च सर्वदा प्रेरणादायकम् अस्ति। अस्मिन् अवसरे विद्यालयप्रबन्धनं तथा बैंक ऑफ इंडिया, आदमपुर, भागलपुर इत्येताभ्यां संस्थाभ्यां सर्वे शिक्षकाः सम्मानिताः। कार्यक्रमस्य संचालनं विनीता भारतीमहोदयाः अकरोत्। कार्यक्रमस्य समापनं धन्यवादज्ञापनेन शान्तिपाठमन्त्रेण च अभवत्। शिक्षकदिवसमभिलक्ष्य नवमकक्षायाः बालकैः बालिकाभिश्च सर्वान् शिक्षकान् प्रति कृतज्ञताज्ञापनाय सुन्दराणि कार्डपत्राणि निर्माय तानि शिक्षकेभ्यः अर्पितवन्तः। कार्यक्रमणां सफलसंचालनाय रफत जहाँ खानवर्या, निरेन्द्रप्रकाश सिंह, पूनम सिंह, आशुतोषकुमारः, डॉ. चन्द्रहास भारती, अभिनवकुमारः, अभिषेककुमार शर्मा, सुजीतकुमार मण्डल, डॉ सरिता कुमारी, डॉ. घनश्याम पाठक, वसुंधरा कुमारी इत्यादीनां शिक्षकशिक्षिकाणां, शिक्षकेत्तरकर्मचारिणां च भूमिका प्रशंसनीया आसीत्।